

بخله ومنها ومن الطائف تجلب الخضر والثمار الي
مكة والميرة ايضاً وفي ايام نقص المياه بمكة ومنى تزد
الحجاج من بطن مسر ويحملون المياه منه الي منى *
صعده [1] وبين صعده وبين صنعاء ستون فرسخاً قال
في القانون وتسي بغيل ويجانب منها الادم قال في
العزيرك وصعده مدينة عامرة اهله وبها مدايع
للادم وجلود البقر التي للنعال وفي خصبة ومنها الي
الاعشية قرية عامرة خمسة وعشرون ميلاً ومنها الي
خيوان اربعة وعشرون ميلاً *

وبلاد خيوان [2] تشتمل علي قري ومزارع ومياه معبورة
باهلها وبها اصناف من قبائل اليمن قال في العزيري
وخيوان طرف منازل بلاد بني الضحاك من ال يعفر
من اولاد التبابعة وماوها من السماء قال ال ادريسي من
خيوان الي صعده ستة عشر فرسخاً *

والطائف [3] بليدة كثيرة الفواكه وفي علي ظهر

(1) بفتح الصاد وسكون العين المهملتين ودال مهملة وهاء *

(2) بفتح الخاء المعجمة وسكون المثناة من تحت وفتح

الواو ثم الف وبعدها نون *

(3) بفتح الطاء المهملة والفاء وكسر المثناة من تحت

وفي اخرها فاء *

Ἐντεῦθεν καὶ ἐξ Ἀλταΐφης ἐκφέρονται εἰς τὴν Μέκκαν αἱ ὀπώραι καὶ οἱ δάκτυλοι καὶ τὰ σιτία προσέτι· ὅτε δὲ ξηραίνονται τὰ ὕδατα τῆς Μέκκας καὶ Μουῆς, οἱ προσκυνηταὶ φέρουσιν ἀπὸ Μπαῦν Μαῆρ εἰς τὴν Μοῆν νερόν.

Μεταξὺ Σααδᾶς καὶ Σαυαῆς ὑπάρχουσιν ἕξ παρασάγγαι. Ὀνομάζεται, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Καινόνος, ἡ Σααδὰ Γάιλ 1), ὅθεν ἐκκομίζονται αἱ βύρσαι. Ἡ Σααδὰ, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀΐσις, ἔστι πόλις πολυάνθρωπος, ὅπερ κατασκευάζονται αἱ βύρσαι καὶ τὰ βόεια δέρματα τῶν ὑποδημάτων, τόπος καρποφόρος, ἀπέχων ἀπὸ μὲν Ἀλαμασιᾶς, κόμης κατωκημένης, κέ μίλια, ἀπὸ δὲ Χαϊβάν καὶ μίλια.

Ἡ γῆ Χαϊβάν περιέχει κόμης καὶ ἀγροὺς μετὰ ὑδάτων κατωκημένης, ὅπερ εὐρίσκονται διάφοραι τάξεις ἐκ τῶν φιλῶν 2) τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. Χαϊβάν, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀΐσις, ἔστι τὸ ἕκαστον τῶν καταλυμάτων τῆς γῆς τῶν ἡῶν Ἀλδολακ ἐκ τῆς οἰκίας Γιοφαρ καὶ ἡῶν Ἀλτομπαμπαᾶ· τὰ δὲ ὕδατα αὐτῆ εἶναι ὄμβρια. Ἀπὸ Χαϊβάν ἕως Σααδᾶς ὑπάρχει, κατὰ τὸν Ἀλδρισὴν, δεκάεξ παρασάγγαι.

Ἀλταΐφη ἔστι μικρὰ πόλις πολυκαρπὸς κατ' ἄρκτον τῆς ὄρας Γαζουάν, τῆς καὶ Ἀρουάν ἰνομαζομένης. Τὸ δὲ Γαζουάν ἔστιν ὁ

1) Ἦτοι νερόν ῥέον ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἐπιφάνειας.

2) Αἰθιοπῶν ἦλθον, κατὰ τὸν Ἐρβελῶτον, ἀπὸ Σαυαῆς καὶ Σααδᾶς.

جبل فزوان المذكور اروان وهي ابرد مكان بالحجاز وربما جمد الماء في دروة فزوان واكثر ثمرها الزبيب وهي طيبة الهوى قالوا وسميت تلك البقعة بالطايف لانها في طوفان نوح انقطعت من الشام وطافت وحملها الماء واتفقت انها جلست في موضعها فاستمر بها فواكه الشام ونحو ذلك فسميت الطايف وقال في المشترك ونعمان بفتح النون والعين المهملة واد بين مكة والطايف ويقال له نعمان الاراك .

والفرع⁽¹⁾ من المدينة علي اربعة ايام في جنوبها وهو عدة قري اهله والطريق القريبة من المدينة الي مكة انما هي علي الفرع ولكن لا يكاد يسلم المار بها من قطاع الطريق قال الادريسي في كتابه نزهة المشتاق ومن مخالف المدينة المنسوبة اليها ثيبا ودومة الجندل والفرع ووادي القري ومدين وخيبر وفدك .

وجرش⁽²⁾ بلدة بها نخيل وتشتهل علي احيا من اليمن ويتخذ بها الادم الكثير قال في العزيري وجرش

(1) بضم الفاء وسكون الراء المهملة ثم عين مهملة في

اخرها .

(2) بضم الجيم وفتح الراء المهملة ثم شين معجمة في اخرها .

ψυχρότατος τῆς πετραίας Ἀραβίας τόπος, ὅπερ πολλάκις κρυ-
σαλλᾷ τὸ νερὸν ἐν τῇ κορυφῇ· τὸ πλεῖστον μέρος τῶν καρπῶν
τῆς Ἀλταίφης εἶναι αἰ σαφίδες· ὁ δὲ αἰθρὸς αὐτῆς ὑγιεινός 1).
Λέγουσιν, ὅτι ὀνομάθη ἕτος ὁ τόπος Ἀλταίφη 2), διότι
ἐπὶ τῷ κατακλισμῷ τῷ Νῶε ἐξεκόπη ἀπὸ τῆς Συρίας, καὶ
πλέσθη ἐπὶ τὸ βασιλεῖον αὐτὴν ὕδωρ, ἐκάθισε κατὰ συγκυ-
ρίαν ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς τῷ νῦν, ἐμμεινάντων ἐν αὐτῇ καὶ τῶν
καρπῶν τῆς Συρίας καὶ τῶν παρομοίων, καὶ τότε ὀνομάθη
Ἀλταίφη. Λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν ὁμωνύμων, τὸ Ναια-
μῶν..... ἔστι ποταμὸς μεταξὺ Μέκκας καὶ Ἀλταίφης, ὀνο-
μαζόμενος Ναιαμῶν Ἀλριάκ.

Ἀλφὸρ ἀπέχει τῆς Μεδίνης, κατ' ἄρκτον, τέσσαρας
ἡμέρας, καὶ συνίσταται ἐκ πολλῶν κωμῶν κατοικημένων. Ἡ
συντοματώτεη ὁδὸς ἀπὸ Μεδίνης εἰς Μέκκαν ἔστιν ἡ δὲ Ἀλφὸρ,
ἀλλὰ κίνδυνος τῷ διαβαίνοντι διὰ τὰς λησείας. Λέγει ὁ Ἀλ-
δρισῆς, ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ βιβλίῳ ۱۱۱۱۱۱ ۱۱۱۱, ὅτι ἐκ
τῶν κωμῶν τῆς Μεδίνης ὑπάρχουσι Ταιμά, Δέματ ὀλτζαν-
δάλ, Ἀλφὸρ, Οὐαδιλκορά, Μαδιάν, Χρέϊμπαρ καὶ Φάδακ.

Τζόρας ἔστι πόλις ἔχουσα φοίνικας καὶ περιέχεσθαι φυλαῖς
τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ὅθεν ἐκκομίζονται πολλαὶ βύρσαι.
Κατὰ τὸν συγγραφέα τῷ Ἀδίδῃ, Τζόρας ἔστι πόλις μεγαλο-

1) Ἡ Ἀλταίφη παρὰ πολλῶν θαυμάζεται διὰ τὸν ὑγιεινὸν
ἀέρα, διὰ τὴν πληθύν τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ παντοδαπῶν
καρπῶν.

2) طائف τὰςφ σημαίνει ἄραβισι πλείων.

بلدة صالحية وحولها من شجر القرمط ما لا يحصى وبها
مدابع كثيرة وعرضها ست عشرة درجة قال الإدريسي
ومدينة جرش ومدينة نجران متقاربتان في القرى والعمارة
ولها مزارع وضياع وبينهما ست مراحل * مراحل وقيل اربع
مارب [1] وبين مارب وبين صنعاء ثلث مراحل وقيل اربع
وهي خراب وكانت قاعدة تبابعة اليمن وهي في اخر جبال
حضرموت وبها كان السد وتسمي مدينة سبا قال في
المشترك وسبا بفتح السين المهملة والباء الموحدة ثم الف
مقصورة مهموزة قال وهي مدينة مارب باليمن سميت
باسم بانيتها سبا بن يشجب بن يعرب بن قحطان *

وفيد [2] بليدة بنجد علي منتصف طريق حجاج العراف
من الكوفة الي مكة قرية من سلمي احد جبلي طي
وبها يودع الحجاج بعض امتعتهم وفيد من الكوفة مائة
وتسعة فراسخ قال في العزيري وفيد نصف طريق حجاج
العراف قال وبينها وبين الجبلين المعروفين بسلمي واجا
سته وثلثون ميلاً وها جبلا طي وبين فيد وبين الثعلبية

[1] كذا رايتها مكتوبة في الصحاح بفتح الميم وهزة ساكنة وراء

مهملة مكسورة وفي اخرها باء موحدة والمشهور بفتح الهمزة ومدها *

[2] بفتح الفاء وسكون المثناة من تحت ودال مهملة *

πρεπής, περὶ τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται πλῆθος ἄπειρον ἐκ τῆς δένδρεα Ἀλκαράτ (acacia λατινισί), καὶ ἔνθα πολλά ἐργαστήρια Βυρσῶν. Τὸ πλάτος ταύτης τῆς πόλεως ὑπάρχει ἰσμοισῶν. Ἡ πόλις Τζόρας, λέγει ὁ Ἀλδρισῆς, καὶ ἡ πόλις Νατζράν ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις κατὰ τὰς κόμας καὶ φυλαῖς, καὶ ἀμφότεραι ἔχουσιν ἀγρὸς καὶ ἀξέρας, ἀπέχουσαι ἀλλήλων ἐξ σαθμῶν.

Ἡ Μάρεπ 1), ἣτις ἀπέχει τῆς Σανααῖς τρεῖς, ἢ κατ' ἄλλας, τέσσαρας σαθμῶς, ὑπῆρχε τοπάλαι μὲν μητρόπολις Ταμπαμαῖ 2) Ἀλγιαμαῖν, ἥδη δὲ κατηφαισμένη, καὶ κεῖται ἐν τοῖς τελευταίοις βενοῖς τῆς Ἀδραμίττης, καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε τὸ χῶμα 3), ὀνομαζομένη πόλις Σαμπά. Περὶ ταύτης λέγει ὁ τῶν ἑμωνύμων συγγραφεὺς ..., ὅτι ὑπάρχει πόλις Μάρεπ ἐν τῇ εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ παρονομαθεῖσα ἀπὸ τῆς κτίσαντος αὐτὴν Σαμπᾶ μπὲν Γιασχαῖπ μπὲν Γιαραῖπ μπὲν Καχτᾶν.

Φαῖδ ἔστι πόλις ἐν Νατζῶ, κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδῆς τῶν προσκυνητῶν τῆς Ἰράκης τῶν διαβαίνοντων ἀπὸ Κέρας εἰς Μέκκαν, πλησίον Σελμῆ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο Βενῶν τῆς Ταῖ, ὅπερ εἴωσιν εἰ προσκυνηταὶ μερικὰ περιττὰ ἐκ τῆς ἀποσκευῆς αὐτῶν· ἀπέχει δὲ ἡ πόλις Φαῖδ τῆς Κέρας 900 παρασάγγας. Κατὰ τὴν συγγραφέα τῆς Ἀξισῆ, τὸ Φαῖδ ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδῆς τῶν προσκυνητῶν ἐκ τῆς Ἰράκης, καὶ ἀπέχει τῶν δύο

1) Μαριάβα κατὰ Στράβωνα.

2) Βασιλέων τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας ἀρχαιοτάτων.

3) Ὅρα σελ. 93 σιχ. 14 τῆς παρόντος βιβλίου. Τῦτο τὸ χῶμα εἶναι περιφημον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν Ἀράβων, περὶ τῶν λέγουσιν, ὅτι ἐσχίσθη καὶ κατσπλημμύρισε τὴν πόλιν Σαμπάμ.

وفي قرية وعليها سور وفي كثيرة الماشية ثمانون ميلاً
 والتعلبية ثلث طريق حجاج العراق وذكر في كتاب
 الاطوال طول التعلبية سح ل وعرضها سح ل •
 وشبام (1) جبل منيع فيه قري ومزارع كثيرة وهو مشهور
 من جبال اليمن وفيه قلعة وشبام قصبة حضر موت
 وبينها وبين صنعاء احد وسبعون فرسخاً وقيل احدي
 عشرة مرحلة وبينها وبين ذمار مرحلة واحدة وحضر موت من
 اللباب بفتح الحاء المهمله وفتح الضاد المعجمة وفتح الراء المهمله
 وبعدها ميم وواو ساكنة وفي اخرها مثناة من فوقها قال
 في العريزي في الجبل المذكور سكان كثيرون وهو ممتنع
 من كل ناحية وهو معدن الحجر المعروف بالعقيق
 والجزع قال الشريف الادريسي ومدينتا حضر موت احدها
 تريم والاخري شبام وشبام حصن منيع غير اهل في
 جبل شبام قال وفي جبلها قري ومزارع ومياه جارئة •
 قال في المشترك والحجر (2) مدينة اليمامة ولها ذكر

(1) من اللباب بكسر الشين المعجمة وفتح الباء الموحدة
 والفاء وميم وقد غلط ابن الاثير في تغليطه للسعاني
 حيث قال شبام قبيلة وايست بكان •
 (2) من المشترك بفتح الحاء المهمله وسكون الجيم وفي
 اخرها راء مهمله •

βενῶν, αὐτῶν ὀνομάζονται Σελμή κῆ Α'τζά, λς' μίλια· ταῦτα δὲ εἶναι δύο βενὰ τῆς φυλῆς Ταΐι. Μεταξὺ Φαϊδ κῆ Α'λθοαλαμπιάς, κώμης τινὸς περιτειχισμένης κῆ εὐπερέσης θρεμμάτων, ὑπάρχουσιν ὀγδοήκοντα μίλια· ἡ δὲ Α'λθοαλαμπιά ὑπάρχει τὸ τρίτημιριον τῆς ὁδοῦ τῶν ἐκ τῆς Ἰσραήκης προσκυνητῶν. Ἐν τῷ περὶ μηκῶν βιβλίῳ τὸ μὲν μῆκος τῆς Α'λθοαλαμπιάς ὑπάρχει ξη', λ', τὸ δὲ πλάτος ιη', λ'.

Σεμπάμ ἔστιν ὄρος δυσανάβατον, εὐπορῶν κωμῶν καὶ ἀγρῶν, ἓν ἐκ τῶν περιφημετάτων βενῶν τῆς εὐδαίμονος Α'ραβίας, ὅπερ ὑπάρχει Φρέριον. Ἡ Σεμπάμ ἔστι μητρόπολις Α'δραμύττης, ἀπέχουσα τῆς μὲν Σαυαῆς σα' παρασαύγας, ἢ κατ' ἄλλας ἑνδεκά σαθμῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ Δαμαῆρ ἕνα σαθμόν. Ἐν τῷ ῥηθέντι βενῶ, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆ Α'δίζη, ὑπάρχουσι πολλοὶ κάτοικοι· ἔστι δὲ δυσανάβατον ἀπανταχίθεν, κῆ ἔχει λατομίαν περίφημον Σαρδίου λίθου κῆ ὄνουχος. Δίῳ, λέγει ὁ εὐγενὴς Α'λεδρισῆς, ὑπάρχουσι πόλεις Α'δραμυττῶν, ἡ μὲν Ταριὰμ, ἡ δὲ Σεμπάμ· ἀλλ' ἡ τελευταία ὑπάρχει Φρέριον ὄχυρον, ἀσίμητον ἐν τῷ ὄρει Σεμπάμ, ὅπερ εὐρίσκονται κώμαι, κῆ ἀγροὶ κῆ ὕδατα ῥέοντα 1).

Α'λχάτζρ, λέγει ὁ τῶν ὁμωνύμων συγγραφεὺς, ἔστι

1) Αὕτη, φαίνεται, ἐννοεῖται παρὰ τῆ συγγραφῆς τῆ περιπέλου τῆς ἐξυθραῆς θαλάσσης, ὀνομαζομένη μητροπολις Σαβαθα (ὄρα τόμ. Α' σελ. 211. τῆς παρῆσης συλλογῆς τῶν Γεωγράφων). Ἐν τῇ ἀπάναντι Α'ραβικῇ σημειῶσει λέγει ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, ὅτι σφάλλει ὁ ἔμπν Α'λαμπήρ ἐν τῷ κατηγόρειν τὸν Σαμαωνῆν, διότι ἀποφαίνεται τὴν Σεμπάμ φυλὴν καὶ ἔχι τόπον.

فتكون في طول اليمامة وعرضها وقال بعضهم انها من اليمامة مسيرة يوم وليئة قال واليمامة والحجر منازل بني حنيفة وبعض مضر وبالحجر قبور الشهداء الذين قتلوا في حرب مسيلمة الكذاب في خلافة ابي بكر الصديق رضي الله عنه وحجر من اليمامة في العرب والشمال وبينهما نحو مرحلتين وقد ذكر في اللباب الحجر بضم الحاء المهلة وسكون الجيم قال وهو موضع باليمن ينسب اليه احمد بن عبدالله الهذلي الشاعر الحجري .

واليمامة (١) مدينتها دون مدينة الرسول صلي الله عليه وسلم وهي اكثر نخيل من ساير الحجاز قال في اللباب وهي مدينة بالبادية من بلاد العوالي وبها كان قد تنبى مسيلمة الكذاب وهي بلاد بني حنيفة واليمامة من البصرة ست عشرة مرحلة وعن الكوفة مثل ذلك واخبرني من راها في زماننا هذا ان بها اثار بناء وقليل نخيل قال ولها واد يسمي الخرج وهي اسفل الوادي والخرج بناء معجزة مفتوحة وراء مهلة ساكنة وفي اخرها جيم قال في الصحاح والخرج موضع باليمامة واليمامة في سمت الشرف من مكة وهي في مستو من الارض وبوادى

(١) بفتح المثناة من تحت والميم والفاء وميم وهاء .

2) Kai وقليلة النخيل *ἐξουσι λέγειν, ὡς ἔχει ἢ ἐν ὄξυ*
νία ἐκδοσις.

πόλις ἐν Γιαμαμαῶ περιβόητος, ἰσομήκης ταύτη ἢ ἰσοπλα-
της, περὶ ἧς ἐνιοὶ λέγουσιν, ὅτι ἀπέχει τῆς Γιαμαμαῶς νυχθη-
μέρου ἰδόν. Ἡ Γιαμαμαὶ ἢ Ἀλχάτζρ, λέγει, ὑπάρχεισι
καταλίματα τῶν υἱῶν Χανιφᾶ καὶ τινῶν τοῦ Μωδαῆρ. Ἐν
Ἀλχάτζρ ὑπάρχουσιν οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων, οἵτινες ἀπέ-
θανον ἐν τῇ μάχῃ μετὰ τῷ Μωσαιλέμω τῷ ψευδοπροφήτῃ
ἐπὶ ἡγεμονίας Ἀββεβέρω τῷ δικαίῳ (ἴλεως αὐτῶ ὁ Θεός).
Ἡ πόλις Ἀλχάτζρ κεῖται κατὰ δυσμᾶς ἢ ἄρκτον τῆς Για-
μαμαῶς, ἀπέχουσα ταύτης ὡσὶ δύο σταθμῆς. Κατὰ τὸν συγ-
γραφέα τῷ Ἀλμπάμπ, Ἀλχάτζρ ἔστι τόπος ἐν τῇ
εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ, ἀφ' ἧς παρωνομαίθη ὁ π'ιητής Ἀχμετ
μπὲν Ἀπόλαχ Ἀλχασλί ὁ Ἀλχάτζραῖος 1).

Ἡ Γιαμαμαὶ ἔστι πόλις κατωτέρα τῆς Μεδίης τῷ προ-
φήτῃ (εὐλογία Θεῷ ἐπ' αὐτῷ ἢ εἰρήνη), καὶ ἔχει Φίνικας
περισσότερας παρὰ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς πετραίας Ἀρα-
βίας· ὑπάρχει δὲ, κατὰ τὸν συγγραφέα τῷ Ἀλμπάμπ,
πόλις ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἐπαρχίας τῆς ἄνω (ἤτοι πετραίας
Ἀραβίας), ὅπως ἐπροφήτευσεν ὁ Μωσαιλέμος ὁ ἀπατεῶν·
ἔστι δὲ τόπος τῶν υἱῶν Χανιφᾶ. Ἡ Γιαμαμαὶ ἀπέχει ἀπὸ μὲν
Μπάσρας δεκαῆξ σταθμῆς, ἀπὸ δὲ Κέφρας ὡσαύτως. Διη-
γήθη μί τις, ἕως ἴδεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὅτι
ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἐρείπια οἰκιῶν καὶ ὀλίγοι Φίνικες, καὶ
ὅτι ἔχει πεδιάδα ὀνομαζομένην Ἀλχάτζρ πολλὰ χαμηλὴν. . . .
Ἀλχάτζρ, λέγει ὁ λεξικογράφος Τζαυχαρῆς, ἔστι πόλις ἐν
Γιαμαμαῶ κειμένη κατ' ἀνατολὰς τῆς Μέκκας ἐν ἐπιπέδῳ
γῆς τόπῳ· κεῖται δὲ ἡ πόλις Ἀλχάτζρ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Για-

1) Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Γιαμαμαῶ.

اليمامه الخرج وبه عدة قري وبها الحنطة والشعير كثير
 وبقرب اليمامة عين ماء متسعة مساوها يسرخ
 والاحسا والقطيف شرقي اليمامة على نحو اربع مراحل
 قال في القانون واسم اليمامة في القديم جو وهي بفتح الجيم
 مرباط⁽¹⁾ قال ابن سعيد وهي علي ساحل جون ظفار
 وهي بليدة في الشرق والجنوب من ظفار قال الادريسي
 وبين مرباط وبين قبر هود عليه السلام خمسة ايام وقال
 في كتابه نزهة المشتاق وبجبال مدينة مرباط ينبت شجر
 اللبان ومنها يجهر الى البلاد *

الاحسا⁽²⁾ وهي بليدة ذات نخيل كثير ومياه جارئة
 وينابيعها حارة شديدة الحرارة والاحسا في البرية وهي عن
 القطيف في الغرب بميلة الى الجنوب علي نحو مرحلتين
 ونخيلها بقدر غوطة دمشق منستدير عليها قال في
 المشترك والاحسا جمع حسي وهو رمل يغوص فيه الماء
 حتي اذا صار الي صلابة الارض امسكته فتحفر منه
 العرب وتستخرجه والاحسا علم لواضع في بلاد العرب

(1) بكسر الميم وسكون الراء المهملة ثم باء موحدة والفاء

بعدها طاء مهملة *

(2) بفتح الههزة وسكون الحاء وفتح السين المهملتين

وفي الاخر الف *

αμαμαῖς εὐπορῆσαι πολλῶν ἀγρῶν ἔχόντων πολὺν σῖτον καὶ κριθήν. Πλησίον τῆς Γιαμαμαῖς ἔστι πηγὴ νερῶ ῥέοντος πλατεΐα, Ἀχσὰ καὶ Ἀλκατίφη, κατ' ἀνατολὰς Γιαμαμαῖς, ἀπέχει ταύτης ὡσεὶ τέσσαρας σταθμῆς. Ἡ Γιαμαμαῖς ἀνομάζεται τοπάλαι, κατὰ τὸν συγγραφέα τῶ Κανίνος, Τζάε

Μερμπάτ, λέγει ὁ ἔμπν Σαῖδ, κεῖται ἐπὶ τὴν αἰγιαλὸν τοῦ κόλπου τῶ Ζαφάρ, πόλις μικρὰ κατ' ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν τοῦ Ζαφάρ. Κατὰ τὸν Ἀλεδρισὴν, μεταξὺ Μερμπάτ καὶ τῶ τάφου τῶ Χαδῖς (εἰρήνη ἐπ' αὐτῷ) ὑπάρχει πέντε ἡμέραι, καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτῶ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Elāhā dāh* λέγει, ὅτι ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς πόλεως Μερμπάτ φύονται δένδρα λιβανοφόρα 1), καὶ ἐντεῦθεν ἐκκομίζεται ὁ λίβανος εἰς ἄλλας τόπους.

Ἀχσὰ ἔστι πόλις μικρὰ εὐπορῆσαι πολλῶν Φοινίκων καὶ ὑδάτων ῥεόντων, τῆς ὁποίας αἱ πηγαὶ ὑπάρχεισι θερμότεραι 2)· κεῖται δὲ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἀπέχει τῆς Ἀλκατίφης κατὰ δυσμὰς ὀλίγοντι πρὸς τὴν μεσημβρίαν ὡσεὶ δύο σταθμῆς, καὶ οἱ Φοίνικες περιφράττουσιν αὐτὴν ὡς οἱ τῆς Γαβτᾶς Δαμασκῆ. Ἀχσὰ, λέγει ὁ τῶν ὁμωνύμων συγγραφεὺς, ὑπάρχει τὸ πληθυντικὸν τῶ *ḫasā* (χασᾶ), καὶ σημαίνει ἄμμον, εἰς ἣν ῥεεὶ νερὸν, ἕως ἃ φθάνει εἰς γῆν σερβαὴν, ὅπου κἀθεταί, καὶ τότε ἐξορύττουσιν αὐτὸ οἱ Ἀραβες. Ἀχσὰ ἔστι καὶ κύριον ὄνομα τόπων Ἀραβίας, οἷα ἡ Ἀχσὰ τῶν ἡῶν Σαῖδ ἐν

1) Ὅθεν καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἀνομάσθη παρὰ Πτολεμαίῳ Λιβανοφόρος.

2) Ὁ Ἀπδαλμοῦλ ἐν τῇ Περσικῇ αὐτῶ γεωγραφίᾳ λέγει, ὅτι ὅλαι αἱ πηγαὶ ταύτης τῆς πόλεως ὑπάρχεισι θερμαὶ (ἄρα Ἐρβελάτ, λεξικ. ἐν λέξ. Ahassa).

وفي احسا بني سعيد من هجر وفي دار القرامطة بالبحرين
 وقيل احسا بني سعيد في احسا القرامطة وليس للاحسا
 سور وبين الاحسا واليامة مسيرة اربعة ايام واهل
 الاحسا والقطيف يجلبون التمر الي الحجرج وادي اليامة
 ويشترون بكل راحلة من التمر راحلة من الحنطة .

والقطيف (1) بلدة بناحية الاحسا وفي ملي شط بحر
 فارس وبها مغاص وفي في شرقي الاحسا بشمال علي
 نحو مرحلتين ولها نخيل دون نخيل الاحسا ومن
 بعض اهلها قال والقطيف سور وخذف ولها اربعة
 ابواب والبحر اذا مد يصل الي سور القطيف واذا جزر
 ينكشف بعض الارض والقطيف خور في البحر تدخل
 فيه المراكب الكبار الموسقة في حالة المد وتجزر وبين
 القطيف والاحسا مسيرة يومين وبينها وبين البصرة
 مسيرة ستة ايام وبينها وبين كاظمه اربعة ايام وبينها
 وبين عمان مسيرة شهر والقطيف قريب ساليه في القدر
 وفي اكبر من الاحسا .

(1) من κατά την εν Ο'ξανία έκδοσιν.

(2) من اللباب بفتح القاف وكسر الطاء المهملة وسكون
 المثناة من تحت وفي الآخر فاء .

Χάτζαρ, καθέδρα (τῆς αἰρέσεως) Ἀλκαραμιτῶν ἐν Ἀλ-
μπασχραΐνη· κατ' ἄλλως δὲ διαφέρει ἡ Ἀχσὰ τῶν ἡν Σααΐδ
ἀπὸ τῆς Ἀχσᾶς Ἀλκαραμιτῶν. Ἡ δὲ Ἀχσὰ, ἡ ὁποία
δὲν ἔχει τεῖχος, ἀπέχει τῆς Γιαμαμαῆς τεσσαρῶν ἡμερῶν
ὁδοῦ· καὶ οἱ κάτοικοι Ἀχσᾶς καὶ Ἀλκατίφης κομίζετι τὰς
δακτύλους εἰς Ἀλχάστ, πεδιάδα Γιαμαμαῆς, καὶ δίδουσιν αὐτῷ
ἐνὸς μοδίου σίτου μῦδιον δακτύλων.

Ἀλκατίφη ἔστι πόλις πλησίον Ἀχσᾶς ἐπὶ τὸν αἰγια-
λὸν τῆς Περσικῆς Θαλάσσης 1), ὅπου εὐρίσκεται κολυμβήσεις
Μαργαριτῶν, κατ' ἀνατολὰς καὶ ὀλίγοντι κατ' ἄρκτον τῆς
Ἀχσᾶς δύο σχεδὸν σαθμὸς μακρᾶν. Οἱ Φοίνικες τῆς Ἀλ-
κατίφης ὑπάρχουσι κατώτεροι τῶν Φοινίκων τῆς Ἀχσᾶς.
Λέγεται, κατὰ τινὰ τῶν ἐγκατοίκων, ὅτι ἡ Ἀλκατίφη πε-
ριζωννύεται ἀπὸ τεῖχος, καὶ ὅτι ἔχει τάφρον καὶ τέσσαρας
πύλας, καὶ ὅτι, ὅτε μὲν πλημμυρεῖ ἡ θάλασσα, φθάνει
ἕως εἰς τὸ τεῖχος Ἀλκατίφης, ὅτε δὲ σρέφεται εἰς τὰ ὀπί-
σω, μένει στεγνὸν μέρος τῆς γῆς. Ἡ Ἀλκατίφη δέχεται
κόλπον Θαλάσσης 2), εἰς ὃν ἐμβαίνουσι τὰ μεγάλα πλοῖα τὰ
φορτηγὰ ἐν καιρῷ τῆς παλιγγροίας τῆς Θαλάσσης, καὶ ἀπέ-
χει τῆς μὲν Ἀχσᾶς δύο ἡμέρας, τῆς δὲ Μπάσρας ἕξ ἡμέ-
ρας, τῆς δὲ Καζεμαῆς τέσσαρας ἡμέρας, καὶ τοῦ Οὐμάνε
μηνὸς ὁδόν· ὑπάρχει δὲ ἰσομεγέθης τῇ Σελαμιαῖ καὶ μεγα-
λητέρα παρὰ τὴν Ἀχσάν.

1) $\frac{2}{3}$ μιλ. μακρᾶν κατὰ τὸν Δάππερον σελ. 327.

2) Καὶ ὁ Νιβύριος ἐν τῇ περιηγήσει αὐτῆ λέγει, ὅτι ἡ
Ἀλκατίφη ὑπάρχει πόλις ἀξιόλογος καὶ δερμὸς υακυσί.

وصحار⁽¹⁾ بليدة خراب والمعبر انما هو عمان وهي كثيرة النخل والفواكه وبلاد عمان بلاد حارة جداً قال في الصحاح وصحار قصبة عمان ما يلي الجبل قال وتوام قصبة عمان ما يلي الساحل وقال في اللباب وعمان علي البحر تحت البصرة قال في العزري وعمان مدينة جليلة بها مرسى السفن من الهند والصين والزنج والقصبة بها اسمها صحار وليس علي بحر فارس مدينة اجل منها واعمالها نحو ثلثماية فرسخ وهي ديار الازد *

والبحرين⁽²⁾ في ناحية نجد وهي كثيرة الثور وهي ناحية علي شط بحر فارس وهي ديار القرامطه واهلها قرى كثيرة وبلاد البحرين في هجر ونهايتها الشرقية الشمالية حيث الطول والعرض المذكورين قال في المشترك ونقله من

(1) من الصحاح بضم الصاد وفتح الحاء المهملتين وعمان من اللباب بضم العين المهملة وفتح الميم وفي اخرها نون بعد الالف *

(2) بفتح الباء الموحدة وسكون الحاء وفتح الراء المهملتين وسكون المثناة من تحت ثم نون ثنية *

Σοχαῖρ ἔστι μικρὰ πόλις κατηφαισμένη· τὸ δὲ κατω-
κημένον ὑπάρχει τὸ Ὀμανον, εὐπορῶν Φοινίκων καὶ ὀπωρῶν.
Ἡ γῆ τῆ Ὀμάνε εἶναι θερμότητι 1). Κατὰ τὸν λεξικο-
γράφον Τζαυχαρῆν, Σοχαῖρ ἔστι μητρόπολις Ὀμάνε πρὸς
ὁ μέρος συνέχεται τῷ ἔρει, καὶ πάλιν Τεβαῖμ μητρόπολις
Ὀμάνε πρὸς ὁ μέρος συνέχεται τῷ αἰγιαλῷ. Τὸ Ὀμανον,
λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆ Ἀλμπάμπ, κεῖται ἐπὶ τὴν θά-
λασσαν κάτωθεν τῆς Μπάσρας. Κατὰ τὸν συγγραφέα τῆ
Ἀζῶθ, τὸ Ὀμανον ὑπάρχει πόλις ὠραία, ὅπερ ἔρημος ταῖς ἐξ
Ἀλαίνδ ἢ Ἀλχίνδ ἢ Ἀλτίν ἢ Ζευγιτανῆς ναυσίν· ἡ δὲ μη-
τρόπολις αὐτοῦ ὀνομάζεται Σοχαῖρ· ἔτι δὲ εὐρίσκεται ἐπὶ τὴν
Περσικὴν θάλασσαν πόλις ὠραιότερα, καὶ ἡ ἐπικρατεία
αὐτῆ εἶναι τριακοσίων σχεδὸν παρασαγγῶν, τόπος τῆς Φυ-
λῆς Ἀλάσθ.

Ἀλμπαχραῖνη 2) ἀνήκει τῷ Νάτζθ, τόπος εὐπορῶν
δακτύλων, ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Περσικῆς θάλασσης· ἔστι
δὲ καθεδρὰ τῆς αἰρέσεως Ἀλκαραμιτῶν, καὶ ἔχει πολλὰς
κώμας. Ἡ γῆ Ἀλμπαχραῖνης ὀνομάζεται Χατζαρ, καὶ τὸ
ἀνατολικὸν αὐτῆς πρὸς τὴν ἄρκτον κλίνου πέρας ἔχει μῆκος
ἢ πλάτος ἄς ἐξῆςθη. Κατὰ τὸν συγγραφέα τῆ Μοσάρει,

1) Ἐξ ἔ ἢ ἡ παροιμία نهر θέρμη Ὀμανική. Οἱ δὲ
Ὀμανῖται σχεδὸν ὅλοι ἔπονται τῇ αἰρέσει أهل ἀπὸ τῆ
 أهل ἢ أهل παρονομασθεῖση, μιᾶ τῶν τῶν αἰρέσεων τῆς
Μωαμεθανικῆς θρησκείας.

2) Ἡ Μπαχραῖνη εἶναι ὄνομα παραλίε χώρας ἐκτεινομέ-
νης ἀπὸ Μπάσρας ἕως Ὀμάνε, ἢ ἐπειδὴ ζευγνύει τὰς ἀρχὰς
τῆς Περσικῆς, ἢ τοι Μπασρικῆς θαλάσσης, ἢ τῆς Ἰνδικῆς, ὀνο-
μάσθη Μπαχρεῖν, ἢ τοι δύο θαλασσῶν. Ἐνταῦθα δὲ εὐνοεῖται
ἢ ταύτη παρακειμένη νῆσος ἢ ἡ ἐπάνυμος πόλις, ἀπέχουσα τῆ
αἰγιαλῆ, ἢ τῆς πόλεως Ἀλκατίφης, τρεῖς μίλια.

الازهري انما سميت هجر بالبحرين بحره بها عند الاحسا
 والبحر الملح وهجر بفتح الهاء والجيم ثم راء مهمله من
 الصحاح وينسب اليها هاجري علي هيرقياس ومن المشترك
 ايضاً ان هجر اسم يشتمل علي جميع البحرين كالشام والعراف
 وليس هو مدينة بعينها .

وبلاد مهرة* ليس بها نخل ولا زرع وانما اموال اهلها
 الابل والسنتهم مستعجمة لا يكاد يوقف عليها وينسب
 اليها النجب المفضلة وتحمل منها اللبان الي الافاق
 وهي من هجر ثلثون يوماً وهي باب البوادي وذكر في
 الصحاح ان الابل المهرية منسوبة الي مهرة بن خيدان
 ابي قبيلة .

* بفتح الميم ثم هاء ساكنة وراء مهمله مفتوحة وفي
 اخرها هاء .

ὁ Ἀΐχαρῆς λέγει, ὅτι ὠνομάθη τὸ Χάτζαρ Μπαχραΐνη, διότι ἐκτείνεται ἐν αὐτῇ πλησίον Ἀΐχσᾶς καὶ τῆς ἀλμυρᾶς θαλάσσης 1), ἥτοι τῆ Περσικῆς κόλπου. Ἡ παρονομασία τῆς Χάτζαρ ποιεῖ κατα τὸν λεξικογράφον Τζαυχαρῆν ἐναντίον τῆς κανένις حاجر. Λέγει ἔτι ὁ συγγραφεὺς τῆς Μοσάρεκ, ὅτι Χάτζαρ ὠνομάζεται ὅλη ἡ Μπαχραΐνη, ὡς Σαμ ὅλη ἡ Συρία, καὶ Ἰράκη ὅλη ἡ Χαλδαία, καὶ δὲν ὑπάρχει κυρίως πόλις.

Ἐν τῇ χώρᾳ Μαχρᾶ ἔτε Φοίνικες, ἔτε ἀγροὶ ὑπάρχεισιν· ἡ δὲ περισσία τῶν κατοίκων συνίσταται εἰς καμήλους, καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν εἶναι βαρβαρική καὶ δυσζώετος. Ἐν ταῦθεν παρονομάζονται αἱ ἐξαίρετοι κάμηλοι, καὶ ἐνταῦθεν ἐκκομίζεται τὸ θυμίαμα εἰς τὴς ἄλλας τύπας. Ἡ Μαχρᾶ ἀπέχει τῆς Χάτζαρ τριάκοντα ἡμέρας, καὶ ἔστι πύλη τῶν ἐρήμων. Αἱ δὲ Μαχρητικαὶ κάμηλοι παρονομάζονται, κατὰ τὸν λεξικογράφον Τζαυχαρῆν, ἀπὸ τὸν Μαχρᾶν μπὲν Χαϊδᾶν πατέρα Φυλῆς ὀμωνύμου.

1) Ἀλμυρᾶ θάλασσα σημαίνει κατ' Ἀραβας ἡ μόνον ἐν Περσικῶν κόλπου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐρυθρὰν καὶ Ἰνδικὴν θάλασσαν.